

Світлана БІЛОУС,

аспірант Інституту філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ

У статті представлені теоретичні та практичні методичні рекомендації з упровадження розробленої методики навчання студентів-філологів англійського монологічного персуазивного мовлення. Подано роз'яснення з реалізації створеної підсистеми вправ та завдань у відповідності до кожного з чотирьох етапів навчання.

Ключові слова: *персуазивне мовлення, комунікативна стратегія, аналітичний коментар, публічний виступ, методичні рекомендації*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку суспільства підготовка фахівців з іноземної мови передбачає розвиток умінь ефективно і гнучко використовувати іноземну мову в різноманітних ситуаціях спілкування. Студенти повинні навчитися здійснювати комунікативну діяльність, впливаючи на поведінку, переконання, погляди, емоції, оцінку, ставлення співрозмовника до об'єкту комунікації. Втілення процесу мовленнєвого впливу розглядається через призму персуазивної (переконувальної) стратегії, яка реалізується в комплексі тактик – аргументативних (логічно пояснити суть того, що відбувається, спонукати до роздумів і прийняття необхідної думки), оцінних (переконати адресата шляхом надання оцінки тому, що повідомляється, апелювання до його цінностей), емотивних (задати потрібний настрій, вплинути на емоції адресата).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання навчання персуазивного мовлення висвітлюється у роботах таких науковців як О. Баранової [1] (навчання майбутніх філологів аргументативного писемного висловлення французькою мовою), Л. Бондар [2] (навчання французького

професійно спрямованого монологу-аргументації студентів технічних спеціальностей), Г. Гаврилової [3] (навчання писемного аргументативного англійського мовлення студентів гуманітарних спеціальностей), С. Мусульбес [4] (навчання майбутніх філологів на просунутому етапі аргументативного дискурсу у сфері писемного спілкування англійською мовою), І. Слесаренко [5] (навчання майбутніх філологів англійського усного аргументативного спілкування на основі тексту газетно-публіцистичного стилю) та інших. Попри суттєві здобутки в галузі методики навчання персуазивного мовлення студентів вищих навчальних закладів, мусимо констатувати, що вченими-методистами досліджено лише один аспект навчання персуазивності – формування аргументативних умінь та стратегій. Персуазивна стратегія в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик не була предметом спеціального лінгвометодичного дослідження.

Метою статті є обґрунтування методичних рекомендацій щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення внаслідок проведеного дослідження та експериментального навчання за розробленою методикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створена методика реалізується у системі навчальної дисципліни «Практичний курс другої мови (аспект: практика мовлення)» для студентів 4-го року навчання рівня вищої освіти «бакалавр». При упровадженні розробленої методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення ми орієнтувалися на визначену нами ціль – формування умінь продукувати цілісні монологічні висловлення з домінантною персуазивною стратегією, які містять комплекси персуазивних тактик (аргументативних, емотивних, оцінних), відповідну систему вербальних, невербальних та паравербальних засобів їх реалізації. Після завершення вивчення модуля «Персуазивне монологічне мовлення» студенти-філологи повинні оволодіти персуазивним мовленням у жанрах аналітичного коментаря – характеристики особистості, організації або події (створення їй позитивного або негативного

іміджу) та публічного виступу (виступу, що надихає, агітаційного виступу та власне переконливого виступу). Використання цих жанрів та типів мовлення дозволяє навчити студентів використовувати в різних комбінаціях якомога більшу кількість мовленнєвих тактик, вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивного мовлення. Так, наприклад, аналітичні коментарі поєднують здебільшого аргументативні тактики мовлення, а публічні виступи є більш репрезентативними у плані використання емотивних та оцінних тактик (особливо виступи, що надихають, та агітаційні виступи).

Зміст навчання персуазивного мовлення охоплює декларативні знання предмету повідомлення, функціональних підтипів персуазивного мовлення, тактик персуазивного мовлення (аргументування, спростування, полеміка), мовних засобів для реалізації цих тактик, композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу, лінгвосоціокультурних характеристик англійського персуазивного мовлення. Для одержання цих знань рекомендуємо використовувати аналітичні вправи на читання / аудіювання з наступним аналізом автентичних текстів, які є виступами відомих політиків, дипломатів (публічні виступи), кореспондентів, політтехнологів (аналітичні коментарі) та демонструють різні персуазивні тактики, вербальні, невербальні та паравербальні засоби їх реалізації.

Обсяг навичок та вмінь, якими мають оволодіти студенти четвертого року навчання, необхідно регламентувати компетентнісним, комунікативно-діяльнісним та соціокультурним підходами, а також принципами свідомості, наочності, комунікативності, автентичності, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, риторизації, – відповідно до яких студенти мають опанувати лексичними, граматичними, фонетичними, стилістичними навичками культурно маркованого мовлення: вживання лексичних одиниць, граматичних конструкцій, інтоном, логічних наголосів, риторичних вигуків та питань, звернень, стилістичних троп і фігур, притаманних англійському персуазивному мовленню в жанрах публічного виступу та аналітичного коментаря. Під час навчання персуазивного мовлення варто зупинятися лише

на формуванні тих навичок, які необхідні для продукування означеного типу мовлення. Студенти мають усвідомлювати й розуміти прагматичний переконувальний ефект використовуваних вербальних, невербальних та паравербальних засобів, а не механічно запам'ятовувати і вживати їх у мовленні.

Під час навчання студенти повинні оволодіти вісьмома групами вмінь, а саме: інтерпретаційними, організаційно-прогностичними, лінгвостилістичними, стратегічно-прагматичними, жанрово-композиційними, соціокультурними, тактичними та текстово-продуктивними. Вважаємо, що така комбінація дозволить забезпечити готовність до самостійного опанування персуазивним мовленням в інших жанрах писемного та усного мовлення різних стилів мовлення.

Основними методами навчання визначено метод вправління та метод проєктів, які реалізуються та впроваджуються у вигляді підсистеми вправ та завдань з використанням двох основних організаційних форм навчання – практичного заняття та самостійної роботи.

Навчання проводиться відповідно до чотирьох етапів: рецептивно-аналітичного, тактико-умовно-комунікативного, репродуктивного та стратегічно-комунікативного. Кожен етап має свої цілі, відповідно до яких були розроблені вправи та завдання.

З урахуванням компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів переважна більшість вправ та завдань має умовно-комунікативний та комунікативний характер і моделює за вербальними, невербальними та паравербальними характеристиками переконувальне мовлення носіїв мови.

Зважаючи на варіативність функціональних підтипів персуазивних монологів (обґрунтування, спростування, полеміка) комплекс вправ і завдань організовано таким чином, щоб на всіх чотирьох етапах формувалися знання, навички та вміння використовувати персуазивні тактики з урахуванням означених функціональних підтипів монологів. Для цього необхідно:

на рецептивно-аналітичному етапі пропонувати для аналізу декілька текстів, які демонструють найрізноманітніші тактики у поєднанні їх в єдину персуазивну стратегію, вербальні, невербальні та паравербальні засоби їх реалізації, композиційні, лінгвостилістичні особливості обґрунтування, спростування, полеміки;

на тактико-умовно-комунікативному етапі студенти мають відтреновувати навички вживання лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних одиниць, необхідних для продукування персуазивного мовлення, а також інтегрувати їх в тактичні уміння з урахуванням жанру та функціонального підтипу монологу;

на репродуктивному етапі студенти мають наслідувати кращі зразки і переказувати аналітичні коментарі та публічні виступи з дотриманням їхніх функціональних підтипів, персуазивних тактик, використовуючи відповідні засоби комунікації, дотримуючись домінантної переконувальної стратегії;

на стратегічно-комунікативному етапі студенти самостійно продукують тексти з дотриманням зазначених вище характеристик.

Таким чином, підсистему вправ і завдань рекомендуємо організовувати так, щоб у студентів у комплексі формувалися декларативні знання, мовленнєві навички, а також уміння продукувати цілісні монологи в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу різних функціональних підтипів з використанням найбільш доцільних персуазивних тактик.

Рекомендуємо дотримуватися розподілу аудиторних та позааудиторних годин, що забезпечує раціональність використання часового фонду та сприятиме якості навчання. Так, на рецептивно-аналітичному етапі варто розподілити вправи та завдання таким чином, щоб студенти працювали 2 академічні години в аудиторії і 2 академічні години самостійно. Мета аудиторного навчання полягає не лише в розширенні декларативних знань студентів, знань про композиційні, лінгвостилістичні, тактичні тощо особливості окремих текстів, та формуванні інтерпретаційних умінь, але й у формуванні процедурних знань аналітичної роботи з текстами, які складають у

подальшому основу для розвитку композиційних, прагматичних, лінгвостилістичних умінь.

На тактико-умовно-комунікативному етапі для аудиторного навчання пропонуємо використовувати 3 години та 2 години – для позааудиторного. Виконання вправ та завдань на цьому етапі має проходити під керівництвом викладача, самостійно студенти виконують завдання лише для закріплення навичок, сформованих в аудиторії.

На репродуктивному етапі рекомендуємо використовувати 2 години для підготовки переказів (у цей час студент має проаналізувати текст і виявити його композиційні, тактичні, вербальні, невербальні, паравербальні особливості, які повинні бути відтворені під час переказу, скласти план доповіді, дібрати, за потреби, необхідні опори), 3 години для їх виголошення, після якого відбувається ретельний аналіз студентами доповідей своїх одногрупників.

На стратегічно-комунікативному етапі аудиторна робота має охоплювати лише 2 години й бути присвячена суто заслуховуванню та аналізу повідомлень кожного студента творчої міні-групи. Упродовж 4 годин студенти готують в міні-групах відповідні доповіді. Така самостійна робота інтегрує навчання не лише монологічного мовлення, але й аудіювання та читання, розширення декларативних знань студентів, роботи в міні-групах.

Комплекс вправ і завдань на кожному етапі повинен бути змістовно пов'язаний навколо однієї теми чи комунікативної ситуації, яка має вихід у проектну діяльність студента, комплекси вправ і завдань рекомендуємо організувати у вигляді певного ланцюжка дій студентів, підпорядкованих головній меті – продукуванню цілісного тексту певної теми.

У межах предмета нашого дослідження пропонуємо орієнтовний перелік комунікативних ситуацій, які моделюють реальне мовлення з його реальними учасниками:

➤ Мої університетські роки: виступ перед першокурсниками про досвід та здобутки вашого навчання в університеті;

- Успіх вашої кар'єри та правильність вибору: переконайте роботодавців або членів відбіркової комісії, що ви є найкращий кандидат на посаду/отримання стипендії на навчання;
- Майбутнє країни в наших руках: виступ на зборах студентського активу;
- До міжнародного дня відмови від паління (No Smoking Day) підготуйте агітаційний виступ на тему: Скажи палінню – ні!
- Ви запрошені на ток-шоу, підготуйте аналітичний коментар і переконайте аудиторію перевіряти якість продуктів харчування.

Комунікативними партнерами виступають репортер, громадський діяч чи політик, який має своєю промовою переконати реципієнтів, у ролі яких є слухачі (глядачі), звичайні люди (електорат).

Контроль якості знань, навичок та вмінь студентів проводиться систематично на кожному етапі під час виконання кожної справи чи завдання.

Для оцінювання персуазивного мовлення рекомендуємо використовувати два критерії, які дають можливість виміряти якість висловлення в цілому (критерій інформативності повідомлення, критерій цілісності повідомлення), оскільки без характеристик, експлікованих цими двома критеріями, неможливо говорити про якість аналітичного коментаря та публічного виступу в принципі; а також використовувати чотири критерії для перевірки власне персуазивних характеристик монологу (критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англійською мовою або субкультурою певних груп). Така сукупність критеріїв дозволяє виміряти готовність студента до продукування монологів з домінантною персуазивною стратегією релевантно носіям мови.

На основі проведеного нами експериментального навчання рекомендуємо під час упровадження розробленої методики звертати особливу увагу на низку таких моментів:

студенти, які не мають риторичних здібностей, втрачають інтерес до навчання персуазивного мовлення, тому рекомендуємо створювати доброзичливу атмосферу в аудиторії, де кожен студент зможе вільно себе почувати, вільно говорити; давати можливість студентам добирати для проголошення такі фрагменти монологів, які відповідають їхнім риторичним здібностям;

на тактико-умовно-комунікативному етапі необхідно застосовувати некомунікативні вправи, які сприяють удосконаленню та коригуванню відповідних навичок;

враховуючи принцип від простого до складного, формування умінь персуазивного мовлення слід здійснювати в такій послідовності: навчання аналітичного коментаря функціонального підтипу обґрунтування з використанням аргументативних тактик → навчання аналітичного коментаря функціонального підтипу спростування з використанням аргументативних тактик, а також окремих емотивних та оцінних → навчання аналітичного коментаря функціонального підтипу полеміки з використанням усіх трьох груп тактик; після навчання продукування аналітичного коментаря слід переходити до публічного виступу: навчання якого слід розпочинати з виступів, що надихають, функціонального підтипу обґрунтування та агітаційних виступів функціонального типу спростування в сукупності аргументативних, емотивних та оцінних тактик → навчання власне переконливого виступу функціонального підтипу обґрунтування з використанням усіх груп тактик.

Висновки. Таким чином, дотримання запропонованих методичних рекомендацій з навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення є запорукою успішного застосування методики та сприятиме ефективній організації відповідного навчання.

Перспективами подальших розвідок вбачаємо в розробленні методики навчання персуазивного мовлення студентів вищих навчальних закладів у рецептивних та продуктивних видах мовленнєвої діяльності на матеріалі інших стилів та жанрів мовлення.

Список використаної літератури

1. Баранова Е. А. Методика обучения аргументированному письменному высказыванию : на материале французского языка, языковой факультет : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02. – Орел, 2013. – 23 с.

2. Бондар Л. В. Методика навчання французького професійно спрямованого монологічного мовлення студентів технічних спеціальностей з урахуванням їх навчальних стилів: автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (романські мови) / Бондар Л. В. – К. : КНЛУ, 2012. – 22 с.

3. Гаврилова А. Н. Формирование письменноречевой аргументативной компетенции у студентов гуманитарных специальностей : английский язык : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Гаврилова А. Н. – Санкт-Петербург, 2011. – 25 с.

4. Мусульбес С. Н. Обучение аргументирующему дискурсу в сфере письменного общения (языковой вуз, продвинутый этап, английский язык) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 - теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки) / Мусульбес С.Н. – Москва, 2005. – 22 с.

5. Слесаренко И. В. Обучение устному аргументативному общению на основе текста газетно-публицистического стиля : английский язык, языковой вуз : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02. – Томск, 2003. – 18 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шовковий В. М.

Белоус С. Методические рекомендации по обучению будущих филологов английской устной монологической персуазивной речи

В статье представлены теоретические и практические методические рекомендации по внедрению разработанной методики обучения студентов-филологов английской монологической персуазивной речи. Статья содержит разъяснения по реализации созданной подсистемы упражнений и заданий в соответствии с каждым из четырёх этапов обучения: рецептивно-аналитическом, тактико-условно-коммуникативном, репродуктивном, стратегически-коммуникативном.

Ключевые слова: *персуазивная речь, коммуникативная стратегия, аналитический комментарий, публичное выступление, методические рекомендации*

Bilous S. Methodological recommendations on teaching English persuasive speaking to prospective philologists

The article features the theoretical and practical methodological recommendations on the developed methodology of teaching English oral persuasive speech to prospective philologists. The paper reveals the ultimate aim of teaching oral persuasive speaking to prospective philologists, that is to develop the skills to use fluently and effectively persuasive techniques (argumentative, emotive and value-based), verbal, non-verbal and paraverbal aspects of persuasive communication in order to convince the audience, influence their views, the emotions and beliefs. The content of teaching persuasive speaking covers the declarative knowledge of lingual and extralingual features of English persuasive speaking, the acquisition of lexical, grammatical, phonetic, lingual-social-cultural, stylistic abilities and interpretative, organizational-prognostic, lingual-stylistic, strategic-pragmatic, genre-compositional, socio-cultural, tactical and text production skills. The paper also explains the system of tasks and exercises developed according to four stages of teaching and assessment criteria of each learning task.

Key words: *persuasive speaking, communication strategy, commentary, analytic statement, public speech, methodological recommendations*